

Kunst en leven op krediet

door Paola van de Velde

AMSTERDAM • Anton Kröller maakte naam als de grondlegger van Het Nationale Park De Hoge Veluwe en als financier van de wereldberoemde moderne kunstcollectie Kröller-Müller, die zijn vrouw Helene bijebracht. Dat hij tijdens zijn leven een van de machtigste en meest omstreden ondernemers van Nederland was, is minder bekend.

Zijn internationale zakenimperium, dat zowel ijzerertsminen in Algerije, Zweden, Spanje en Frankrijk omvatte als graanbelangen in Rusland, Roemenië en Argentinië, stortte na de Eerste Wereldoorlog ineen. In zijn val sleepte hij bijna de Rotterdamse Bank mee, destijds een van de grootste banken van ons land. Kröllers bedrijven bleken gebouwd op leningen die hij niet kon terugbetalen. Talloze beleggers konden fluiten naar hun geld.

Een vat vol tegenstrijdigheden. Zo typeert Ariëtte Dekker de Rotterdamse ondernemer Anton Kröller (1862-1941).

De bedrijfs-econome schreef een smeuge biografie over de gevallen zakenman, getiteld *Leven op krediet*, waarop zij deze week promoveerde aan de Rijksuniversiteit Groningen.

„Hij was een charismatische man met helblauwe ogen. Energiek, geestig en steevast vol optimisme. Maar tijdens mijn onderzoek naar zijn leven en werk werd ik ook verrast door zijn gewiektheid. Vanaf 1918 heeft hij moedwillig de beleggers in zijn ondernemingen een rad voor ogen gedraaid. Hij was een trotse,

'Een klassiek piramidespel'

koppige man, die heel groot wilde zijn. Groter dan hij zich kon permitteren.”

In haar boek gaat Dekker uitgebreid in op het boekhoudschandaal waarvan Kröller werd beticht. „Technisch gezien was hij rond 1925 al failliet. Maar hij wist dit nog jaren onder de pet te houden door samen met zijn accountant Burgmans de cijfers rooskleuriger voor te spiegelen. Bankiers en beleggers hadden niets in de gaten. Rente en dividend werden keurig betaald. Al

gebeurde ook dat met geleend geld. Het klassieke piramidespel.”

In 1933 was er echter geen redding meer aan. Kröller - zoon van een eenvoudige timmerman en aannemer - bleef berooid achter, met alleen nog zijn fraaie, door H.P. Berlage ontworpen landhuis op de Veluwe. „Hij heeft nooit berouw getoond over het feit dat hij beleggers met een schuld van 85 miljoen gulden achterliet, omgerekend een kleine €700 miljoen nu”, constateert Dekker.

Twee jaar werd er strafrechtelijk onderzoek naar zijn handel en wandel gedaan. Toch werd Kröller, die tijdens de Eerste Wereldoor-

'Belegger kon fluiten naar zijn geld'

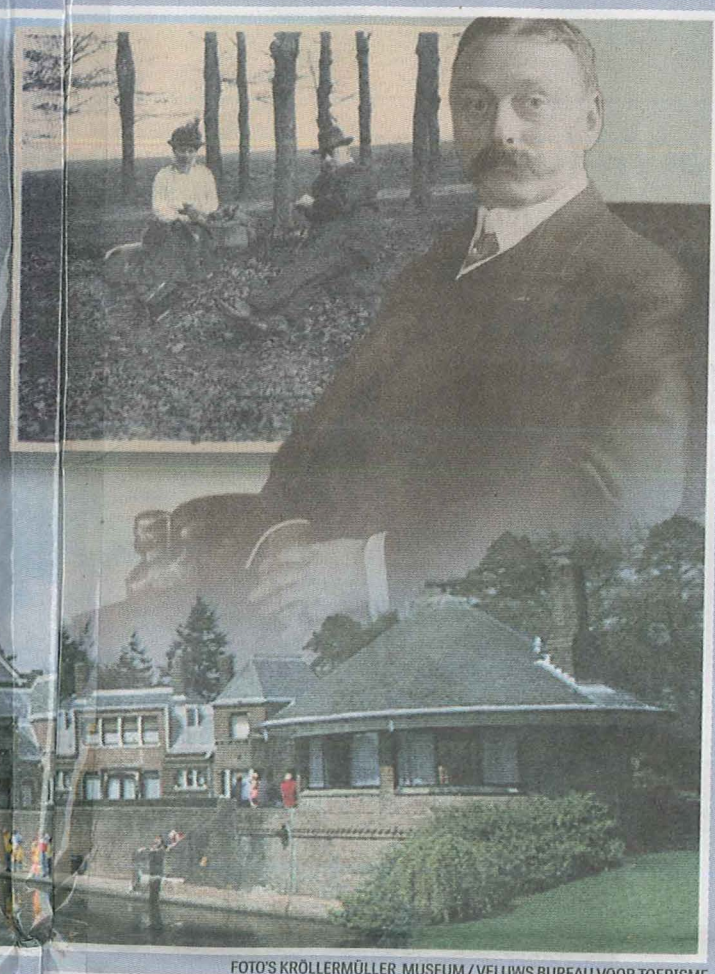
log een zeer gewaardeerd adviseur van de Nederlandse regering was en onderhandelde met zowel Duitsland als Engeland, nooit veroordeeld.

Wat waarschijnlijk meespeelde was dat hij goede contacten had in de allerhoogste kringen. Dekker beschrijft hoe hij prins Hendrik, de overspelige echtgenoot van koningin Wilhelmina, uit de brand hielp door hem geld te geven om een zwangere minnares alimentatie te betalen.

„Bovendien nam de sluwe Kröller een van de beste civiel juristen in de arm: Eduard Maurits Meijers. Deze gaf toe dat er met de boeken gesjoemeld was, maar dat

© DE TELEGRAAF

kwade opzet niet te bewijzen viel. Volgens hem waren de geflatteerde cijfers een typisch voorbeeld van het optimisme dat heerste in de jaren twintig. Heel slim. Want uiteindelijk werd de zaak geseponeerd.”

„Kröller is typisch een zakenman geweest die groot is geworden door de doorvoer van massagoederen. Hij is exemplarisch voor de metamorfose van Nederland tot doorvoerland”, zegt Dekker.”

Hoewel de Kröller-Müllers op grote voet leefden, er diverse huizen op na hielden, mooie auto's reden, talloze schilderijen en tekeningen van Vincent van Gogh kochten en veel personeel in

dienst hadden, behoorden ze nooit tot de society van die tijd. „Anton Kröller was zeer op zijn privacy gesteld. Kort voor zijn dood verbrandde hij zelfs een groot deel van zijn persoonlijk archief. Dat is wellicht ook de reden waarom er tot nu toe weinig bekend was over hem.”

De Staat der Nederlanden schold Anton Kröller uiteindelijk zijn belastingschuld van 2 miljoen gulden kwijt in ruil voor zijn kunstcollectie. Een verstandige deal. Want naar schatting is de verzameling, die voor publiek te zien is in Museum Kröller-Müller in Otterlo, tegenwoordig zeker €5 miljard waard.